

Tarih: 16.12.2005

Araştırma Raporu

Sayı : 2005/41/46
Konu : Kayıtdışı Ekonomi

Hazırlayan: Bilge AFŞAR

KAYITDIŞI EKONOMİ

1960'lı yıllardan itibaren baŐta batılı ve geliŐmiŐ ekonomiler olmak üzere tüm dűnyada kayıtdıŐı ekonomi kavramı ortaya çıkmıŐtır. Bu kavram farklı ekonomilerde farklı biŐimlerde kendini gűstermektedir.

KayıtdıŐı ekonomi; ekonomik faaliyetlerin fiilen gerĐekleŐmiŐ olmasına rağmen bu faaliyetlerle ilgili resmi kayıtların tutulmamasıdır. Kamu idarelerinin denetimi dıŐında kalan her tűrlű ekonomik iŐlem ve faaliyetler kayıtdıŐı ekonomi kapsamına girmektedir. Bu ekonomi resmi kayıtlara girmediği iŐin milli gelir hesaplamalarında dikkate alınmamaktadır. KayıtdıŐı ekonomi; gayri safi milli gelir hesaplarını elde etmede kullanılan istatistikî yöntemler ile tahmin edilemediği iŐin ölçülemez.

Bu yasa dıŐı faaliyetten elde edilen gelir "kara para" olarak adlandırılmaktadır. Bu paraya yasal bir kazanç görünűmű kazandırılmasına da "kara paranın aklanması" denir. Kara para kayıtdıŐı ekonominin var olduğu ũlkelerde son derece yaygındır.

KayıtdıŐı ekonominin varlığı iki aŐıdan büyük önem taŐımaktadır. Birincisi; kayıtdıŐı ekonominin varlığının kamu kesimi aŐısından vergi kaybı anlamına geliyor olmasıdır. İkincisi ise toplam ekonominin bir bölümű resmi kayıtlara girmediği sürece ekonominin gerĐek boyutunu ve ekonomik büyüklüklerin göreceli ağırlığını saptamak mümkün değildir. KayıtdıŐı ekonominin gerĐek boyutu bilinmeden iŐsizlik oranı, kamu kesiminin büyüklűĐu gibi oranların doğru olarak saptanması söz konusu değildir. Buna bağlı olarak da ekonomik sorunlara çűzüm bulmak ve geliŐtirilen politikaların uygulanıŐı ve etkinliğin sağlanması kolay olmamaktadır..

KAYITDIŞI EKONOMİNİN OLUŐUM NEDENLERİ

Bu nedenler ekonominin geliŐmiŐ ve geliŐmekte olan ekonomi olmasına göre farklılık gűstermektedir. GeliŐmiŐ ekonomilerde kayıtdıŐı ekonominin 2 önemli neden vardır. Birinci neden; vergisel faktűrler, ikinci neden ise kamunun vergi dıŐı müdahale ve yasaklamalarıdır.

GeliŐmekte olan ekonomilerde kayıtdıŐı ekonominin oluŐumunda, ekonominin genel verimsizliği ve yaygın iŐsizlik en önemli etkenlerdir. Őretim sürecinde varolan genel verimsizlik düzeyi, iŐtirakçiyi karını arttırmaya yönelik olarak maliyet unsurlarında tasarrufa yöneltmektedir. Bu yöneliŐ vergi dairesine düşük gelir gűstermek ya da beyanname vermemek ũeklinde ortaya çıkabilir.

KayıtdıŐı ekonominin oluŐmasına neden olan diğer bir faktűr de devletin ekonomiye yasaklayıcı ve dűzenleyici müdahaleleri sonucunda bu tür müdahalelerden kaŐınmaya çalıŐanların kayıtdıŐı alana kaymalarıdır.

Őlkemizde devletin ekonomiye müdahalesi sektörlerde yasadıŐı ve kayıtdışı faaliyetlerin oluŐmasına neden olmaktadır. Devletin çalıŐma saatlerine, bazı sektörlerde fiyatlara ya da çalıŐma koŐullarına müdahalesi illegal sektörlerin oluŐumuna sebebiyet vermektedir.

Ayrıca kayıtlı sektörün yeterince istihdam yaratamaması ve kayıtlı ekonomideki işleri araştırma sürecinin maliyetli olması da insanları kayıtdışı ekonomik faaliyetlere yöneltmektedir.

Bir başka önemli neden de kötü kamu yönetimidir. Devletin yaptığı harcamalara karşı duyulan şüpheler toplumdaki vergi bilincinin zayıflamasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da birey daha az vergi ödeme yolunu seçecektir. Böylece kayıtdışı ekonomi hızla genişleyecek ve devletin vergi gelirleri azalacaktır. Devlet azalan vergi gelirlerini artırmak zorunda kalacaktır. Artan vergiler ise kayıtdışı ekonominin boyutlarını daha da genişletecektir. ***Dolayısıyla kötü kamu yönetimi-yüksek vergi oranları-kayıtdışı ekonomi bir sarmal halinde sürekli olarak birbirini takip edecek ve besleyecektir.***

KAYITDIŞI EKONOMİNİN SEKTÖRLERE OLAN ETKİLERİ

- Kayıtdışı ekonominin en önemli olumsuzluğu, devletin saygınlığına gölge düşürmesidir. Çünkü; devletin vatandaşlarının refahını yükseltmeye ve onları korumaya yönelik uygulamaya koyduğu kurallar ihlal edilmekte ya da yok sayılmaktadır. Bu durum toplumsal huzurun sağlanması karşısında önemli bir tehlikedir.
- Devletin temel gelir kaynağı olan vergi gelirleri azalmaktadır. Vergi gelirlerinin azalması sonucu doğan bütçe açıkları borçlanma ya da para basma yoluyla karşılanır. Bu da faiz oranlarını yükseltmekte dolayısıyla da sektörel yatırımları azaltmaktadır.
- Kayıtdışı ekonomi yüzünden sektörler vergi yükü dağılımı adaletsiz olmakta bu da sektörler arası gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir.
- Kayıtdışı olduğu sektörlerde vergi, sigorta ve diğer ödenekler ödenmediği için bu sektörler diğer sektörler göre maliyette avantajlı duruma geçmektedirler.
- Resmi kayıtların tutulduğu sektörlerde faaliyetlerde bulunanların ise vergi ve sigortadan dolayı üretim maliyetleri artmaktadır. Bunun sonucunda da dürüst vergi mükellefleri açısından haksız rekabet ortaya çıkmaktadır.
- Kayıtdışı ekonomi nedeniyle üretim kaynakları vergilendirilmeyen sektörler kayabilmekte ve dolayısıyla kaynaklar da verimsiz alanlarda kullanılabilir.
- Kaynak dağılımında etkinliğin sağlanamaması ve verimsiz kullanılması sonucunda sektörlerin sağlıklı ve dengeli büyümesini engellemektedir.

SONUÇ

- Kayıtdışı ekonomi, gelişmiş ülkelerde vergi ve diğer kamu müdahaleleri ile ileri sürülmekte, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ise düşük verimlilik ve işsizlik gibi yapısal nedenlerle ön plana çıkmaktadır.
- Kayıtdışı ekonomi gelişmekte olan ekonomilerde kronik ve yapısal bir karakter göstermektedir.
- Vergi ve kayıtdışı ekonomi birbirini besler ve güçlendirir. Dolayısıyla kayıtdışı ekonominin genişlemesi, vergilerin ağırlaşmasına yol açar.

- Kayıtdışı alanın küçültülmesi toplam vergi tabanını büyötmektedir.
- Kayıtdışı alanının genişlemesi ekonomide genel verimliliği düşörmektedir.

KAYNAKÇA

www.makalem.com

www.ceterisparibus.net